

"האוניברסיטה היא אי ואני רואה חשיבות רבה לקשר אותה אל היבשת"

ראיון עם רקטור אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, פרופסור ג'ימי וינבלט

פורסם ב"אב"ג", עיתון האוניברסיטה, במרץ 2004.

לקראת כניסתו של פרופ' ג'ימי וינבלט לתפקיד רקטור האוניברסיטה, כתב לחברי הסגל את הדברים הבאים: "אוניברסיטת בן-גוריון הוקמה בבאר-שבע ולא במקום אחר כדי לתרום לפיתוח התרבותי, החברתי והכלכלי של הנגב. משימתה החברתית והאזונית של האוניברסיטה עדיין לא הסתיימה ויש מקום להגביר את הזיקה שלה לחברה ולסביבה בנגב. יש למצוא דרכים להגביר את מעורבות הסגל האקדמי, על בסיס רצוני, בנושאים הנוגעים לנגב ולחברה בו: תרבות והשכלה כללית, חינוך, איכות הסביבה, בריאות, משפחה, תכנון פיזי ואנושי, כלכלה, אזרחות ועוד. פעילות האוניברסיטה בתחומים אלה יכולה להיעשות באמצעים כגון חוגים וסדנאות באוניברסיטה ומחוצה לה, מרכזי ייעוץ, מרכזי מידע, פעילות פרטנית ופעילות ברחבי הקהילה".

הדברים לא נאמרו בעלמא. פרופ' וינבלט יזם את פרויקט אופק (אוניברסיטה פעילה בקהילה), ומינה את פרופ' תמר אלכסנדר מן המחלקה לספרות עברית ופולקלור לעמוד בראשו. פרויקט אופק מבקש להפוך את חזונו של הרקטור למעשה בר-קיימא.

מה הוביל לפרויקט אופק ומניין נולד הרעיון?

פרופ' וינבלט: "אני חושב שאחת הבעיות של החברה בנגב, וזה כולל גם את החברה היהודית וגם את החברה הבדואית, היא שחלקים רבים באוכלוסייה לא חשופים לתרבות כללית. אם אני משווה את באר-שבע לתל אביב, בתל אביב יש המון פעילויות תרבותיות: יש הרצאות בכל מיני מועדונים ופורומים, במוזיאונים ובכל מיני הקשרים וכל מי שמתעניין יכול ללכת ולשמע הרצאות בכל נושא. הדברים האלה כמעט לא קיימים בנגב וזה חוסר שהאוכלוסייה סובלת ממנו. זה נכון בעיקר לאלו שלא יכולים להרשות לעצמם להיכנס למכונית ולנסוע למקומות שבהם הדברים קיימים. יש כאלה שנוסעים לשמוע הרצאות ונוסעים לאופרה בתל אביב ואנשים שלא יכולים להרשות לעצמם נשארים בשימון התרבותי. חשבתי שלאוניברסיטה יש הרבה מה להציע בעניין הזה. זאת אוניברסיטה די גדולה, יש כאן אנשים שעוסקים במחקר ובהוראה ומומחים בכל התחומים ולא היה לי שום ספק, שלפחות חלקם מסוגלים לתת הרצאות ברמה פופולארית שיעוררו עניין ויציתו את הדמיון, גם של הקהל הרחב. רציתי ליצור מסגרת שבעזרתה אנחנו, האוניברסיטה, נבוא אל הקהילה, לעיירות פיתוח, לשכונות של באר-שבע - אני מקווה שגם לשם נגיע - במקום לנסות למשוך אנשים לאוניברסיטה, אנחנו באים אליהם, כדי לגרות להם את התיאבון. עד שלא טועמים משהו לא יודעים אם זה טעים. אני משוכנע שכאשר כל המערך הזה יפעל בסדרי גודל משמעותיים, זה יוביל לתרומה מאוד חשובה לאיכות החיים התרבותית באזור. זה יהפוך את החברה בנגב ליותר מעניינת, אנשים שמתעניינים בדברים, אנשים שחשופים למידע ולפעילויות מדעיות ותרבותיות, נעשים אנשים יותר עשירים מבחינה רוחנית".

ניתן להבין מדברך כי אתה מייחס חשיבות עליונה לקשר של האוניברסיטה עם הקהילה. האם נושא זה עניין אותך גם בעבר, לפני שנבחרת לתפקיד הרקטור?

פרופ' וינבלט: "זה מאוד עניין אותי גם בעבר, וניסיתי לעניין עוד אנשים באוניברסיטה. כולם הביעו הרבה סימפטיה, אך זה לא התקדם לשום מקום. הייתי דיקן הפקולטה למדעי הרוח והחברה וסברתי אז, ואני סבור גם היום, שלפקולטה למדעי הרוח והחברה יש תפקיד חברתי גדול יותר מאשר לפקולטות האחרות. אולי הפקולטה למדעי הבריאות דומה לה מן הבחינה הזאת. הפקולטה למדעי הרוח והחברה מופקדת על הרוח ועל החברה ולכן יש לה מה לתרום. התפקיד הזה לא מוצא בעבר וגם כיום יש עוד הרבה מה לעשות."

פניתי לפרופ' תמר אלכסנדר, שהיא בעיני האדם המתאים ביותר, יש לה רקורד עשיר בנושאים של תרבות ופולקלור והיא גם בעלת אנרגיות כמעט אין-סופיות... כך שהנושא הופקד בידיה והיא קיבלה אותו על עצמה בהרבה מאוד אהבה והצליחה, בתנאים מאוד קשים, להרים את הפרויקט שאני מקווה שהוא יעלה ויתפתח".

הגעת לנגב מירושלים ב-1977. האם המעבר היה קשור לרצון להיות יותר קרוב יותר לקהילה ולצאת מ"מגדל השן" האוניברסיטאי? האם הפרויקט נובע מהיכרותך עם אנשים בקהילה, שאינם קשורים לאקדמיה?

פרופ' וינבלט: "אין לי תשובה חד-משמעית. אני מניח שהמעבר לדרום השפיע עלי, אבל תמיד הייתה לי אוריינטציה חברתית. הגעתי לבאר-שבע כי המקום מצא חן בעיני. בשנת '77 העדפתי לעבוד באוניברסיטת בן-גוריון וויתרתי על הצעה מהאוניברסיטה העברית בירושלים - ואני לא מצטער על כך. בשנת '77 האוניברסיטה העברית הייתה אוניברסיטה מאוד שמרנית, ממוסדת, כבדה והרעיון לבוא למקום חדש ולהשאיר טביעות אצבעות בפיתוחו הצית הרבה יותר את הדמיון שלי מאשר לבוא ולהיות עוד מרצה מן השורה באוניברסיטה ותיקה ומסודרת. אין ספק שזו הייתה החלטה נכונה מבחינתי.

הנטייה ליצור אינטראקציה בין האוניברסיטה והחברה הייתה קיימת עוד קודם. המגע שלי עם שכבות מצוקה התרחש בפעם הראשונה כשהייתי סטודנט למאסטר וכדי להתפרנס לימדתי בתיכון בירושלים (התיכון שליד האוניברסיטה). במסגרת התיכון היה פרויקט לטעוני טיפוח שבו שולבתי כמורה. לימדתי גם כיתות רגילות וגם כיתות של טעוני טיפוח ואז ראיתי פתאום את הפער האדיר שיש ברמת הידע וההשכלה הכלליים בין תלמידים כאן ושם. למרות שהיו תלמידים מעולים מכל המקומות, פתאום ראיתי את ההבדל: מצד אחד היו ילדים שספגו בבית הרבה מאוד תרבות ומן הצד השני אחרים שהיו צמאים לדעת, פשוט היה להם חסך גדול. הבנתי שאם זה כך אצל הילדים, שאצלם בית-הספר מילא חללים, אז אצל המבוגרים, ההורים שלהם, המצב עוד יותר גרוע. מאז הנושא קרוב ללבי. עשיתי פעילויות בסדר גודל קטן, ובעצם הדבר המשמעותי הראשון שאני עושה קרה אחרי הרבה מאוד שנים, בעזרתה של תמר, וזו תוכנית אופק".

בעשייתך האקדמית והציבורית (כחבר בוועדה להעלאת שכר המינימום, למשל) ניכרת תפיסה של רצון לשפר את רווחתם של החלשים יותר. האם תמיד הייתה לך מודעות פוליטית-חברתית?

פרופ' וינבלט: "גדלתי בשכונת אחוזה בחיפה. לא היה מחסור בבית. אמנם כולם אז היו עניים יחסית להיום, אבל אני זוכר שהיינו מאושרים. לא היה קשר ישיר עם השכונות הערביות והעניות. בקושי ידעתי איפה זה וודאי סאליב. אולם, אחד הדברים המרכזיים שהשפיעו עלי היה שבזמן שהייתי סטודנט בירושלים גרתי תקופה מסוימת בקטמונים. שכרתי דירה בלב הקטמונים, שהייתה שכונת עוני קשה. אז ראיתי איך אנשים חיים שם. באותה התקופה הייתי, כאמור, מורה והתחלתי לראות את הדברים מכל הכיוונים. הכרתי שם אנשים שחיו בתנאים איומים ואני מניח שזה השפיע עלי".

מהו חזון הפרויקט? לאן אתה סבור שיש לשאוף בפרויקט מסוג זה?

פרופ' וינבלט: "אני מקווה שתהיה בנגב אוכלוסיה משכילה ותרבותית שתתעניין בדברים רבים ושונים והדבר הזה יבוא לידי ביטוי בכל תחומי החיים. תהיה ארץ יותר נקייה ויותר יפה. אני חושב שאנשים שנחשפים יותר לנושאים של תרבות ואסתטיקה הם גם רגישים יותר בנושאים של איכות סביבה וניקיון, כבוד האדם, מודעות פוליטית וכו'. ואם אנחנו נתרום את תרומתנו בעניין הזה, זה צעד גדול".

לאוניברסיטה יש תוכניות רבות שתורמות לקהילה. מה מיוחד בתוכנית הזאת?

פרופ' וינבלט: זו תוכנית שונה לחלוטין. הפעילות החברתית של האוניברסיטה, שבאמת היא די ענפה, עוסקת בעיקר בנוער, בילדים בגיל בית-ספר ובהגברת הנגישות לאוניברסיטה של תלמידי תיכון. אנחנו נותנים פעילויות העשרה במסגרת היחידה למעורבות חברתית ופרויקט פר"ח. למבוגרים יש אומנם את בית-הספר ללימודי המשך, שמציע קורסים להעשרה והשכלה כללית, אבל זה די יקר ולא מתאים לאנשים מעוטי-יכולת. הכוונה הייתה ליצור מסגרת שבה נביא את התרבות אל הקהילה עצמה. אנשים שאין להם השכלה נרתעים מעצם ההתקרבות לאוניברסיטה. אני יודע שזה נכון גם לגבי נוער, בעיקר ילדים שגדלו בעירות פיתוח ושכונות מצוקה, והם ראויים ללמוד באוניברסיטה, אבל נרתעים. יש אנשים מבוגרים שהרעיון לבוא לאוניברסיטה ולשמע הרצאה כלל לא עולה בראשם. זה כרוך בהגעה לפעמים ממקום מרוחק, זה דורש גם יוזמה וגם כסף וללמוד בקורס ממוסד עם בחינות, לא זאת הכוונה. הכוונה היא שאנחנו נבוא אליהם ונגרה להם את התיאבון. אם יצא מזה שאנשים שיתעניינו יבואו ללמוד פה, במסגרת בית הספר ללימודי המשך, זה רק טוב. אין לתוכנית הזאת דוגמה במוסדות אחרים. במקומות אחרים בארץ יש הרבה מאוד פעילות שלא קשורה לאוניברסיטה. אנחנו נכנסים לחלל שבמרכז הארץ מתמלא על ידי גופים כמו מוזיאונים ומועדונים תרבותיים. האוניברסיטה היא אי, ויש חשיבות גדולה לקשור אותה ליבשת".